

**Zeitschrift:** Annalas da la Societad Retorumantscha  
**Herausgeber:** Societad Retorumantscha  
**Band:** 98 (1985)

**Artikel:** Ovid e Boccaccio ella canzun veglia romontscha : duas canzuns narrativas ord il 17avel tschentaner  
**Autor:** Collenberg, Cristian / Giger, Felix  
**DOI:** <https://doi.org/10.5169/seals-235007>

### **Nutzungsbedingungen**

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

### **Conditions d'utilisation**

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

### **Terms of use**

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

**Download PDF:** 18.07.2025

**ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>**

# Ovid e Boccaccio ella canzun veglia romontscha

Duas canzuns narrativas ord il 17avel tschentaner

da Cristian Collenberg e Felix Giger

## *Remarcas introductivas*

L'ediziun da litteratura «veglia», era da canzuns «popularas», ei stau gia dall'entschatta enneu ina incumbensa quasi naturala dallas Annalas. Ina gronda part da quei che nus considerein oz sco corpus da canzuns romontschas ei vegniu publicau igl emprem en quei organ (Muoth, P. Lancel, A. Vital, C. Decurtins e.a.); il medem vala era per differents artechels e tractats sur dalla canzun populara romontscha.

Ils editurs da gliez temps stuevan buca selegitimar, cu els havevan decidu da presentar in text ni l'auter ni schizun in'entira collecziun a lur lecturs. Per els tunscheva ei da far accessibels ils texts dallas canzuns che eran per ordinari aunc buca vegni squitschai, ed els fagevan quei cuagl intent da sensibilisar ils Romontschs per lur gronda ierta culturala e speculavan era empauet culla finamira da resvegliar ina ni l'autra canzun.

Tgi che sedecida da publicar oz texts da canzuns veglias sto esser pertscharts ch'ei dat gia dapi decennis discussiuns davart principis d'ediziun che era nus stuein prender serius e ch'il plascher dad haver discutretg in text tochen ussa buca enconuschent tonscha buca sco legitimaiziun. Partenent ediziuns da texts havein nus Romontschs da prestar aunc bia lavur, ed ei setracta da lavur impurtonta, sche nus vulein finalmein acquistar ina basa valeivla e duvreivla per discussiuns che survargan las damondas che stattan adina tuttina maneivel.

Ils dus texts da canzuns che vegnan edi cheu dueian dar la caschun da render cunscients, tgei damondas che s'empuneschan vid texts ch'ei sco tals bein era interessants, mo forsa buca gest extraordinaris. Ina publicaziun commentada ei igl emprem pass enviers quella discussiun. Il

text ediu duei survir sco basa per la scruttaziun e sto vegnir elavuraus tenor principis che vegnan transparents per il lectur e che levgieschan la capientscha e l'interpretaziun. Il commentari sto reconstruir il connex ed ambient dil text e far attents sin las damondas che s'imponan e che ston vegnir sligiadas. Cunquei ch'ei setracta per ordinari da texts vegls e cun in status specific, eis ei d'avantatg, sche l'ediziun vegn procurada da pliras persunas cun cumpetenzas specificas. Cuortamein san ins formular cun quella caschun entginas da quellas damondas ch'ei impurtontas ed empermettentas en connex cun texts da canzuns («popularas») da tschentanners vargai.

- Ils texts da canzuns ord il 17avel tschentanner ein documents interessants per il filolog/linguist. En quei senn vegnan ellas tractadas sco in auter text ord la historia dil lungatg.
- Texts da canzuns muntan era in document litterar. Els dattan perdetga da tradiziuns litteraras, da modas da stil, da certas preferientschas per genres e motivs.
- Sco texts litterars han quels texts da canzuns in status che sto vegnir definius pli exactamein. Canzuns vegnan realisadas musicalmein e fan part aschia da dus systems culturals el medem mument. En connex cun las canzuns ein las damondas dalla derasaziun, dalla gruppa da tradiziun, dils intermediaders e dall'impurtonza per la gruppa pli indicadas che la constataziun dalla valor estetica.
- Texts da canzuns ein products dad ina litteratura populara, era sche la damonda da derasaziun ei buca rispundida definitivamein els singuls cass. Las informaziuns che selaian recaltgar en connex cun copias da talas canzuns arvan era ils egls per in diember da damondas culturhistoricas, sco p.ex. davart l'impurtonza dalla tradiziun orala e dalla tradiziun da scriver ni dalla valeta da manuscret e cudisch.
- Sch'ins sefamigliarisescha cun la litteratura veglia romontscha, observan ins beinspert, con numerus ch'ils cass d'emprest ord culturas vischinas ein. Igl ei buca indicau dad ignorar quei fatg e surpunctuar l'autonomia sco quei che biars «scientists» romontschs han adina puspei fatg, ed igl ei gidau nuot dapli, sch'ins constatescha ch'ei setracti d'in emprést e metta ad acta quei resultat. L'enconuschientscha dallas fontaunas e dil fatg ch'igl ei vegniu surpriu dabia ed adina puspei – dil reminent la caussa la pli naturala en ina cultura minoritara – fuss in bien fundament per discuvierer leschas da scomi ni dad emprést cultural ellas culturas minoritaras insumma.

### *Il manuscret*

Las duas canzuns che vegnan publicadas cheu sesanflan en in cudisch da canzuns che deriva probabel da Guarda e ch'ei ussa ella collecziun da manuscrets digl Archiv dil Cantun Grischun a Cuera (A 297). Ei setracta dad in plascheivel cudisch da canzuns e d'oraziuns el format 15 × 20 cm. El ei praticamein cumplets e cuntegn sin 158 paginas canzuns religiusas e profanas, canzuns fetg usitadas da gliez temps. Denter las canzuns profanas sesanflan quella da Guglielm Tell e la renomada canzun dalla Tgala-veina, denton era la canzun sin la mort dil «tiran» Gieri Genatsch e canzuns d'amur el stil da gliez temps. Las canzuns religiusas ein dedicadas a differents temas; canzuns dalla mort ein frequentas. Tipic eis ei che biars texts ein da situar enzanua denter profan e religius, per exempel las canzuns sur dils vezis (tenor Stefan Gabriel). Denteren ha il copiader era scret giu oraziuns. Era ils giugs en canzun che raquentan las historias dil Veder Testament ein representai: Giusep d'Egipta, Susanna, Ils cum-pogns da Daniel, Rebecca.

Ils texts ein vegni copiai ils onns 1677 e 78 da IACHIAN SCHIMUN ANDER che ha scret differentas gadas siu num el cudischet, il davos el suandont vers da ventschidas:

*Iachian Schimun ais ilg nom meiss*

*Mia vantüra sta in num da deiss*

Ei fuss d'intercurir pli exact tgei rolla che tals copiaders havevan da gliez temps. En mintga cass cumparan nums ord la famiglia Ander aunc en auters manuscrets (mira mss. A 273 ed A 296 egl Archiv cantunal). Alla fin han different artavels dil cudisch da canzuns aunc scret lur num. Davart il destin pli exact da nies manuscret e partenent las fontaunas dil copiader dat ei neginas informaziuns directas.

La canzun I secatta sin pagina 18-21, la canzun II sin p. 53-55.

### *Il lungatg*

Quel porscha nuot da particular che fuss buca gia enconuschent al filolog romontsch.

Il vocalissem ei per gronda part identics cun quel da CHIAMPHEL en siu cudisch da psalms digl onn 1562. Las fuormas cun -au- enstagl dad -o- sco *guant*, *chiaussa*, *pauss*, *pauch* etc. ein enconuschent aunc oz en

l'Engiadina bassa egl intschess da Ftan, Ardez, Guarda e Lavin. Il diftong *-aun(t)* denton ha stuiu untgir leu al monoftong *-an(t)*. Enzennas characteristics per il dialect da Guarda, danunder ch'il manuscret deriva, ein buca da cattar. La fuorma *guagient* per *gugent* fa ni fageva era part digl idiom da Lavin e Susch.

Il vegl perfect historic dil tip *mütschà* I 53, *chiatà* I 64 (enstagl da *mütschet*, *chattet* etc.), *ven* I 26, 50 etc. (enstagl da *gnit*), *fet* I 57, *fella* I 38, 103 (cun elisiun dil consonant final davon il pronom enclitic, enstagl da *fadschet*), *diss* I 40, 73, *dissla* I 120 (enstagl da *dschet*) etc. ei svanius ord la litteratura valladra el decuors dil 18avel tschentaner.

Las fuormas digl imperfect dall'emprema conjugaziun (sin *-ar*) ein aunc per la gronda part regularas: *amava* I 10, II 1, *schmava* I 45, *surmanava* II 2 etc. La fuorma analoga *s'marideiven* II 20 (enstagl da *s'maridaven*), curregida digl editur per raschuns metricas, serevela sco ina varianta pli tardiva d'in copist. Entgins verbs ein gia polimorfs, oravontut en la secunda canzun che fa l'impressiun d'esser per la letga pli giuvna che l'emprema: *favan* I 28, II 28 sper *feiva* II 34, *s'aschiavan* I 22 sper *dascheiva* II 27. Irregularas ein las fuormas *ardava* II 26 enstagl dad *ardeiva* e *spundavan* II 90 enstagl da *spondeivan*.

Per particularitads e difficultads sintacticass mira il commentari linguistic.

### *Las canzuns*

En omisdus cass setracta ei da canzuns ch'ei per nies gust ordvart liungas. La canzun davart «ün giuvan filg d'ün graf et üna filgia d'ün raig» raquenta il destin tragic da dus inamurai. Essend che lur relaziun astgava buca vegnir paleisa, secunvegnan els da s'entupar ordeifer il palaz da lur geniturs. La giuvna sevestgescha en alv e serenda enviers il liug fixau agl ur digl uaul. Cheu vegn ina liunessa ord igl uaul; la giuvna tementada fui e lai curdar siu manti alv per tiara. La liunessa parturescha ses pigns sin quei manti e tuorna puspei egl uaul cun sia figlialonga. Cu il «barun» arriva el liug e vesa il manti cotschnius da saung, crei el ch'il cor da sia carezada seigi schluppaus e che siu tgierp seigi vegnius magliaus dad animals scarponis. El trai sia spada ord la teigia e renda sia olma al Scaffider.

Encunter sera tuorna la matta el liug nua ch'ella vess giu da s'entupar cun siu amau ed anfla el morts. Ella prenda la spada che ha mazzau il giuven cont e fa era fin a sia veta.

Il motiv dils dus amants che astgan s'entupar mo el tschelau pervia da lur geniturs e che piardan la veta en moda aschi tragica ei fetg vegls e derasaus ed ha schendrau differentas variantas. La historia che vegn raquintada en quella canzun ei ina versiun transformada dalla detga da Pyramus e Thisbe che Ovid raquenta. Sco tons auters motivs classics ei era quel vegnius tradius vinavon en raquents e canzuns duront il temps medieval tardiv<sup>1</sup>. Ils dus partenaris ord tscherchels aristocrats ein daventai anonims. Ina canzun tudestga en quella versiun descretta ei fetg derasada el 16avel tschentaner<sup>2</sup>. Enzacu, probabel viaden encunter la mesadad dil 17avel tschentaner, ei quella canzun vegnida vertida en ladin. Il translater ha fatg neginas midadas pli grondas. El surpren probabel il metrum digl original ensemen cul «tun» e versifichescha siu text en moda plitost generusa (mira giusut, p. 179). Sia fontauna directa ei probablamein in feigl sgulont. En mintga cass exista ina versiun stampada sin in feigl ch'ei vegnius edius igl onn 1623 tier Samuel Apiarius a Basel<sup>3</sup>. Quel cuntegn treis canzuns; l'emprema, «Es wonet lieb bey liebe», ei ina fetg enconuschenta canzun che raquenta ina historia semeglionta sco quella da Pyramus e Thisbe<sup>4</sup>, la secunda senumna «*Ein andere schöne Tageweiss | von eines Königs Tochter und einem jungen Graffen. In der weiss | Es wonet lieb bey liebe.*» L'emprema canzun indichescha pia era la melodia per la secunda. Quella melodia ei enconuschenta<sup>5</sup>. La versiun tudestga sil feigl sgulont dumbra 19 stofas à 17 vers, la canzun ladina consista ord 140 vers, quei che munta pia ina strofa dapli. Las midadas ch'il translatur ha fatg ein buca aschi grondas (mira commentari metric!), el ha aschuntau ina strofa d'autur, ella quala in num vegn numnaus.

La canzun II raquenta in schabetg ordvart sanguinus e crudeivel en connex cun ina historia d'amur. Treis fegls dad in commerciant s'encorshan che lur sora ha ina relaziun intima cun lur fumegl. Els sedecidan da mazzar quel, fan vegnir el ora silla cultira, maltracteschan ed assassine-

<sup>1</sup> La historia dall'intermediaziun da motivs litterars classics ei fetg cumplicada. La via meina darar directamein dagl autur classic al raquent popular. Auturs populars han savens transformau las historias e fundau cheutras in niev fil da tradiziun. In tal ei il Tiroless Hans Vintler († 1419) cun sia ovra «Pluemen der Tugent», 1409).

<sup>2</sup> Deutsche Volkslieder mit ihren Melodien. Balladen. Hrsg. von J. Meier, E. Seemann u.a. Tom I, Berlin 1935, p. 179 ss. (Nr. 19). (Abbr. DVldr)

<sup>3</sup> Deutsches Volksliedarchiv (DVA), Freiburg e.B., Bl. 4322.

<sup>4</sup> «Abendgang», DVldr Nr. 19; mira era L. Röhrich/R.W. Brednich: Deutsche Volkslieder, Band I, Erzählende Lieder. Düsseldorf 1965, p. 89 (Nr. 12a).

<sup>5</sup> Publicada ensemen cul text en «Deutsche Volkslieder» (cf. annottaziun 4), tom I, p. 89.

schan el e zuppan sia bara en ina fossa sut ina plonta. La sora vul saver dils frars nua che Lurenz seigi restaus, survegn denton negina risposta. Ella entscheiva a plirar ed ei contristada silla mort. La tiarza notg cumpara igl assassinau en siemi ad ella e raquenta tgei ch'ils frars hagien fatg cun el, ed el dessegna era en tgei liug che siu tgierp seigi vegnius satraus. La damaun va la matta egl uaul ed anfla daveras igl assassinau ella fossa zuppada.

Era en quei cass ha in autur nunenconuscent elavurau in raquent cun ina respectabla tradiziun. La historia vegn raquintada el Decamerone da Boccaccio (4. di, 5. raquent «I fratelli dell'Isabetta uccidon l'amante di lei; egli l'apparisce in sogno e mostale dove sia sotterato». . . ).

Naturalmein ei la via dil raquent talian alla canzun populara buca fetg directa. Constellaziuns narrativas e motivs litterars da quei gener ein penetrai en tscherchels litterars differentes; nossa historia ei vegnida recepida dils cantadurs meisters tudestgs el temps medieval tardiv («Meistersang») ed ei daventada cheutras object per auturs da canzuns che havevan in publicum pli grond en mira<sup>6</sup>. Egl Archiv da canzuns popularas tudestg a Freiburg e. B. exista in feigl sgulont cun quella canzun («*Ein schöne Tageweiss | ganz kläglich zu lesen oder zu singen | Newlich inn gesangsweis gestellt. Im Thon: Es wonet lieb bey liebe*»).<sup>7</sup> Datum e liug da squetsch ein buca indicai, probabel ei la canzun denton vegnida derasada ell'emprema mesadad dil 17avel tschentaner. Ina cumparegliaziun muossa ch'il translader ladin sto haver giu ualti exact quella versiun avon el, probabel schizun in feigl da quella ediziun. Il text ladin ei fetg fideivels agl original; la differenza la pli gronda ei bein ella strofa 13 (vers 88) nua ch'ei vegn detg ch'ils frars hagien tagliau giu il tgau al fumegl. Il text dalla canzun tudestga suonda exactamein il raquent da Baccaccio e relata pia era co la sora taglia giu il tgau da siu amant, prenda a casa quel, metta el en ina vasa ch'ella emplenacha cun tiara ed ella quala ella metta fluras; quellas fluras bogna ella cullas larmas da sia malencurada. Cu ils frars priveschan ella da quella reliquia, miera ella dalla tristezza.

<sup>6</sup> Wolfgang Kayser: Geschichte der deutschen Ballade. Berlin 1936, p. 52/53.

<sup>7</sup> DVA Bl. 5955.

Essend che domisdus texts serefereschon sin originals tudestgs fuss ei buca prudent da discussiunar ditg e liung da lur «valur litterara». En senn pli vast ein aspects «litterars» denton tuttina d'interess. Aschia eis ei interessant dad observar, tgei ch'il translader romontsch fa cun la strofa digl original ch'ei structurada relativamein strentgamein, en mintgacass autramein che ils vers dallas canzuns romontschas tradiziunals; ins sa sedumandar con impegnativs ch'il schema metric e ch'il sistem da rema ein per el e cun tgei grad da scrupulusadad ni generusadad ch'el tracta siu model.

Ins astga buca emblidar che nus havein avon nus texts ch'ei destinai da vegnir *cantai*. Domisdus canzuns han la medema melodia. La strofa da 7 vers ha in schema da remas plitost pretensius: a b a b c d c. Quella fuorma ei caratteristica ella canzun (tudestga) ord ils tscherchels dils cantadurs meisters ed ha surviu sco model als auturs da canzuns da baselgia e da canzuns per in publicum plitost burgheis, canzuns che vegnan savens numnadas ensemen cun las «canzuns popularas», mo che se-differenzieschan tuttina en bia graus dallas canzuns ch'ei vengidas derasadas oravontut oralmein. Quella strofa consista ord treis parts; las duas empremas parts (vers 1 e 2, resp. 3 e 4) han ina construcziun identica e vegnan cantai tenor il medem motiv musical («Aufgesang»), la part finala («Abgesang») se-differenziescha ritmicamein ed arisguard la rema. Ils vers 1 e 2, resp. 3 e 4 dumbran mintgamai 4 tacts, la davosa frida egl emprem tact croda sin ina silba nunaccentuada, il davos tact ella secunda lingua stat vits; il vers 5 ha adina 4 accents cumpleins, vers 6 ei construius sco 1 e 3 ed il davos vers sco 2 e 4. Il diember dallas silbas nunaccentuadas ei libers ella poesia tudestga da quei temps.

Ils texts romontschs ein secrets en lingias cuntinuadas. Cun quei ch'il translader ha tuttina reproduciu in binton dalla fuorma digl original, eis ei buca grev dad identificar ils cunfins dallas strofas. L'analisa dalla rema muossa denton ch'il schema digl original vegn observaus mo en paucs cass strentgamein (p.ex. Canzun I, strofas 10, 19 e 20). Ina analisa quantificonta demuossa che la rema ei bia meins decident el text romontsch. Igl arranschader ladin secuntenta savens cun l'assonanza ni schizun cun igl effect semeglient dalla paragoga (– e final anorganic). Dil reminent ei il schema da rema a b a b c d d gest aschi frequents sco quel ch'igl original pretendess.

La canzun veglia romontscha para dad observar in diember pli u meins ligiont da silbas (7) per vers e mischeida remas masculinas e femininas senza retenientschas. La finiziun feminina nunaccentuada vala per ina silba cumpleina, equivalenta alla finiziun masculina accentuada. Quei vul pia dir ch'ils vers suandonts vegnevien considerai sco formalmein identics:

*Io, ch'eng stou zuond da cour* (7)

*ün giuvan filg d'ün graf-e* (6<sup>e</sup>)

*L'ün l'auter nun saschiavan* (6')

L'impressiun d'irregularitad che quels vers fan ei buca diltut giustificada. Che ina certa regularitad dallas silbas era d'impurtonza, vesan ins era ord il diever dalla paragoga ed ord il fatg che certs plaids vegnan scursani (*dcheug*, 62 e 105, sper la fuorma cumpleina *darcheug* 93). Dils 140 vers dall'emprema canzun corrispundan 108 al schema metric suramenziunau, sch'ins aschunta la paragoga als vers masculins cuorts da 6 resp. 8 silbas.

Cunquei che nus havein mo ina copia dils texts, eis ei indicau dad esser precauts cun propostas da regularisaziun, tonpli ch'ei dependa fetg, co il cantadur realisescha il text musicalmein. Nus renviein cheu sil commentari metric.

### *Igl ambient cultural dallas canzuns*

L'ediziun sto isolar ils texts e privescha empau quels da lur contuorn. Ella presentaziun san ins far attents sin enzaconts aspects da quei che sto vegnir tratg en consideraziun, quei denton mo en moda summarica.

Las duas canzuns profanas ch'in nunenconuschent (forsa in plevon) ha intermediau ad in publicum potenzial e ch'in copiader ha scret en in cudisch da cant e d'oraziun documenteschan ina activitad culturala dètg interessanta. Igl interess per litteratura, ni plitost per «material» da cantar marca ina certa emancipaziun dalla litteratura profana, naturalmein ina litteratura da diever. El cass da nos dus exempels setracta ei da materias e motivs «classics» che vegnan recepi, bein sin vias empau strubegias e strusch cugl intent da honorar ina epoca historica ni gronds nums ord la litteratura «mundiala». Igl ei nuot singular che quei daventa da gliez temps el territori ladin. Ei para ch'il basegns da vegnir tier texts era gronds da gliez temps. Ina gronda rolla sto la tradiziun dramatica haver

giugau en quei connex. Igl ei enconuscent che temas «impurtonts» existevan savens el medem mument en ina versiun musicala ed en ina drammatica. Aschia ei il giug vegl ladin «Valentin ed Eglantina»<sup>8</sup> ina varianta drammatica dalla fetg enconuscenta canzun «Abendgang» ch'ei vegnida menziunada sisura.<sup>9</sup> Sch'ins ha peda e pazienza avunda per studegiar manuscrets, copias e biografias, discuvieran ins adina puspei novs originals ch'ils arranschaders romontschs han duvrau. Mintgaton sesmarveglian ins, con maneivel che quels stevan ad els. Quei smasa absolutamein buca lur merets; il perscrutader ei denton sfurzaus dad esser aviarts per damondas che meinan vinavon el. Ina da quellas ei bein en nies cass, pertgei che quellas canzuns che vegnan presentadas cheu, ein vegnidas derasadas relativamein pauc e pertgei che ellas ein mai vegnidas discutadas ella historia dalla litteratura romontscha. In auter aspect interessant fuss il fatg che certs temas e motivs anflan adina puspei autras vias per entrar ella litteratura «populara». En quei connex eis ei impurtont da far attents che la historia da Pyramus e Thisbe, che gioga dil reminent era in'impurtonta rolla ella tradiziun drammatica (Shakespeare, Il siemi dalla notg da mesa stad, Gryphius, Peter Squentz), cumpara pli tard puspei egl intschess ladin, quellaga en prosa, e quellaga numna il raquintader ils nums dils dus amants e sereferescha explicitamein sin Ovid.<sup>10</sup> Puspei in fatg che demuossa ch'ina historia culturala e litterara che vul vegnir prida seriusa sa buca ignorar condiziuns veramein historicas e sociologicas, sch'ella vul interpretar fatgs culturals. Forsa menass quei vonzei schizun tier ina tipologia da scomis culturals en ina cultura minoritara?

<sup>8</sup> Crestomazia, tom 5, p. 416.

<sup>9</sup> Cf. p. 177. Quella versiun mantegn il tratg tipic ch'igl inimitg dils amants ei in nanin malvugliu. Ei setracta dad ina varianta veglia dalla canzun «Abendgang».

<sup>10</sup> Crestomazia, tom 7, p. 63 (Alchiünas Bellas e Nüzaivlas Histoargias. Davart Piramo et Thisbe).

### *L'ediziun*

Ils dus texts vegnan reproduci en l'ortografia dil manuscret cun las excepziuns che suondan:

- L'*interpuncziun* (puncts, commas, apostrofs, accents) deriva digl editur.
- Las paucas *majusclas* enteifer il text ein eliminadas, cun l'excepziun dil plaid *Deis, Diou*.
- Il *streb d'uniun* davon la paragoga libra ei aschuntaus digl editur (conform agl usit observaus d'auters copists en autras canzuns romontschas veglias).
- Las aschuntas dalla *paragoga* ein indicadas cun letra grassa.
- Propostas d'*eliminaziun* stattan en parantesa rodunda.
- *Aschuntas* ein signaladas cun parantesa cantunusa e scartira grassa.
- Ils *sbagls* evidents ein curregi ed indicai cun scartira grassa, aschilunsch sco ei setracta buca d'eliminaziuns.

*Canzun I*

Üna nouva bella chianzun da/vart ün giuvan filg d'ün graf  
et/üna filgia d'ün raig

- Io, ch'eug stou zuond da cour  
Chiantar quaj chi ais dvantad  
Da chiareza et gronda amur.  
s'fad sura sen bain bautt  
(5) Choa jlg ais id cun la filgia d'ün raig,<sup>1</sup>  
ün giuvan filg d'ün graf-e.  
Pür taidla qui zuond baine.

- In la cuort da seis bape  
Ejran blers chiavalërs.  
(10) ella aunt alg graf amava  
Choa ingün (dalgs) auter(s) alg per<sup>2</sup>  
Chia Deis tras sia buntad (ha) schiafid.<sup>3</sup>  
Daschus our dad duos course  
veivnaj pauch pauss inls rouss:

- (15) «da'm, Deis, quella vantüra  
Chia alg grof meis cour cinguoscha,  
spendra'm our dschgrazgia düra!»  
La nöbla our d'inguoscha  
da aint in jlg cour scho alg eira,  
(20) usche alg graf sumgiaunte  
da tuot temp in avauntt.

- L'ün l'auter nun s'aschiavan  
palantar alg seis cour.  
Amendus agriaven  
(25) da ngir insembel a's tour,<sup>4</sup>  
Ilg qual sülg davo ven cun furtüna.<sup>5</sup>  
L'ün schriveiva a l'autar  
ch'eus ma nun favan auter.

- ün dj mateivnaj süe  
(30) da ngir aint in ün guautt;  
e cur i ngis quel dye,  
Da's tour aqua bajn bautt;  
E qual in ilg guaut rives avauntt  
A l'auter dess spatare  
(35) E brich via tirare.

- Ella s'fa vastir aintte  
In üna alba vistmaintta,  
seis bruost fella far ainte.  
tschert chraja ch'eug quaj nun majnt.  
(40) e lhura diss la nöbla matta:  
«pro maj nun de ingün star  
Auter cho alg grof, meis chiar».

- Giond usche aint palg guautte  
Cun gronda algrezgia et völgia,  
(45) schi schmava ella bajn baute:  
«Mia spraunza ais zainza dölγια».  
(Dschond:) «our da tuot bsöng sun eug schlargiada.<sup>6</sup>  
o, ch'eug vez ngiond tschandnaune  
Mia spraunza brichia plaun».<sup>7</sup>

- (50) sün quaj ven our dalg guate  
üna velgia liuna.<sup>8</sup>  
La nöbla tmet bain baute,  
mütschà sch'üna baruna,  
giet usche (da) lönsch aint in quel dy,<sup>9</sup>  
(55) sia chiapa qua laschade.  
Tras quaj ven bler cridate.

- La liuna fet seis giuvanss  
sün la chiapa alba qua.  
La chiappa ven strüzgiada  
(60) e cun saungh inpalada.  
Lura la liuna davent giett  
dcheug in ilg guaut cun seis liuns.<sup>10</sup>  
Sün quaj ven alg barun.

- qua chiatàl quella manttela<sup>11</sup>  
 (65) da saungh par tuot sprinslada.  
 «chie rastta dla giuvantschella!»  
 Chridàl cun grond puchiade.  
 diss el: «sch'ella nu'm ha chiatà,  
 s'a'lla par gronda rügla  
 (70) [ilg] seis cour schlupantà.<sup>12</sup>

- Moa saia a Diou plaunt-e,  
 veival uschë pa[uc]h pause.  
 «o pouvar may ufaunt-e!  
 ve, o senger Deiss clausse!»  
 (75) qua tragiet el oura la (sia) spada:<sup>13</sup>  
 «senger christ, ve sün mia fin,  
 osta da tngin tapinel!»<sup>14</sup>

- «Asch tü may inblydade?  
 Ingua ais la giuvantschella?»<sup>15</sup>  
 (80) L'aun las limargias malgiada,  
 schi mour eir eug par ella.  
 Ais ella par maj mortta aquy,  
 Sia vitta eug völg pagare».
 S'matet giuo at urar:

- (85) «Deis, parchüra sulai e lgiüna<sup>16</sup>  
 et eir a tai tarain!  
 Deis, tuot parchüra adüna  
 a chi suot ilg tschël vain!»  
 Chiatschäl sia spada tras ilg seis courr.  
 (90) «Nu'm de me figiürar duona,<sup>17</sup>  
 par mai vain plü dulur».

- quai eira intuorn la saira.  
 La nöbla ven darcheug  
 Aint in ilg guaut palgvaire,  
 (95) Chiatàlla alg corp jlg cheug  
 sprinzlà cun ilg seis cotschan saung.  
 Alg seis cheug schiarpinava.  
 Ingün nun la cuffartava.<sup>18</sup>

Lura s'matella guoe;  
 (100) zuond blers suspürss (el)la dava,<sup>19</sup>  
 schoa eug tschert dy a vuo-e.  
 seis chiaveuss oura trava.  
 Quai fella tuotta lingua nuot  
 Infin ala damaun-e.  
 (105) Cufort nun veivla (dcheug) ingün.<sup>20</sup>

La bella s'matet guo-e  
 be sün quell giuvan raig,  
 «Deis fetscha isaina in quaist lö.  
 Scha tü esch mort par mai,  
 (110) schi völg eir eug murir par taj».  
 tragiet our d'el sia spada<sup>21</sup>  
 ch'eira trass seis cour chiatschada.<sup>22</sup>

Deis, nun metter in quint-e  
 quajst fatts tuots pro la mort!  
 (115) eug aint in maj mvess sainte  
 quaist fatts cun grond schufort.  
 Chia aint in quaist muond  
 Nun ajs chiausa chi veinscha<sup>23</sup>  
 A duoss chi s'völgian bain-e,  
 sco nuo qui ans ves vazain.

(120) Dissla: «Asch dat sü par maie  
 Lgiout, pagiais et sitats  
 Et eir mazad a taie,  
 teis saungh oura sprinzlà,  
 par quai ch'tü hasch schmà ch'eug sia morta,<sup>24</sup>  
 (125) (schi) völg eug (eir) proa tai rastare,<sup>25</sup>  
 Mia vitta qua laschare».

uschë völg eug cumplire  
 quaist fat chia eug n'aig viss.<sup>26</sup>  
 ruguain (a deis) chia (nuo) possen ngire<sup>27</sup>  
 (130) tuots aint in ilg paraviss.<sup>28</sup>  
 qua den nuo tuots ruguar et dir:  
 par femnass dfai fidellas  
 Less eug guagient murire.

Quel chi ha fat (oura) quaista chianzun<sup>29</sup>  
 (135) Ais eir da maridar  
 E la missa in rumaunsche  
 Seis nuom ais Baltiisar;  
 quel agraigia nüz et sabgëntscha  
 A tuots queus giuvnalse<sup>30</sup>  
 (140) Chi vivan in prudentscha.

Amen finiss

### *Canzun I*

#### *Correcturas*

7 pür taila, 9 ejrane, 17 spemdra, dschrazgia, 26 furtuna, 66 giuvna-  
 tschella, 72 veivat, 77 da *tuot ntngin*, 88 *e chi*, 98 curfartava, 112 chia-  
 tschad, 115 *invess*.

#### *Commentari linguistic*

Vers 74:

*ve*, probabel imperativ da *gnir* sco en vers 76. Da concluder digl original  
 tudestg *o wee o wee mir armen* / *das mich Gott jhe erschüff* forsa era interjecziun  
*weh!*

Vers 76–77:

Il translatur romontsch va atgnas vias. Cumpareglia igl original: *kumm*  
*mir zû meinem ende* / *Maria du reine Meyd*.

Vers 85–88:

Il translatur romontsch va atgnas vias. Mira igl original: *Gott gesägen dich Mon und Sonne|dessgleichen laub und grass|Gott gesägen dich Freud und Wunne|und was der Himmel beschloss.*

Vers 102:

Repetizium dil vers 97. Cumpareglia igl original tudestg: *jr onmacht sie entpfand.*

Vers 105:

Repetizium dil vers 98. Cumpareglia igl original tudestg: *jhr klag ich kürtzen will.*

Vers 108–110:

Il translatur romontsch va atgnas vias. Cumpareglia igl original tudestg: *Gott gesägen dich Erb unnd eygen|Gott gesegen dich Könckliche Kron|dessgleichen Fewr|Wasser|Lufft und Erdt.*

Vers 113–119:

Il translatur romontsch translatescha libramein. Cumpareglia il text tudestg: *Das schwerdt begundt sie stechen|durch jr betrübtes hertz|Ach Herr Got thû nicht rechnen|die ding zu bitterem schmertz|so es warlich am tage leit|die liebe uberwindet|all ding in diser zeit.*

Vers 120:

L'expressiun *dissla* ei aschuntada pli tard. Il vers *Asch [tü] dat sü par maie* fuss pli elegants e corrispundess agl original tudestg: *Hast du durch mich auff geben.*

Vers 131–133:

Il translatur romontsch va atgnas vias. Cumpareglia igl original tudestg: *diss lied schenck ich einr Jungfrauw fein|durch sie wolt ich auch sterben|auff erd möcht es gesein.*

- <sup>1</sup> Vers masculin da 9 silbas enstagl dad 8 resp. 8'. El fa denton part d'ina dallas variantas pusseivlas e conformas alla variabladad dil sistem metric.
- <sup>2</sup> Vers masculin dad 8 silbas enstagl da 6 resp. 6'/7. La modificaziun en *Choa ingün anter alg per* fuss metricamein regulara cun sias 7 silbas.
- <sup>3</sup> Vers masculin da 10 silbas enstagl dad 8 resp. 8'/9. L'introducziun dalla fuorma cuorta dil pronom possessiv *sa* (enstagl *sia*) e la suppressiun digl auxiliar *ha* senza funcziun davon il perfect historic *schiafid* regularisass il vers. Las fuormas cuortas dils pronomi possessivs ulivassen era ils vers 46, 55, 76, 83, 89 e 111.
- <sup>4</sup> Vers masculin da 7 silbas enstagl da 6 resp. 6'. Il vers vala denton per regulars.
- <sup>5</sup> Vers feminin da 9' silbas enstagl dad 8 resp. 8'/9.
- <sup>6</sup> Vers feminin da 9' silbas enstagl dad 8 resp. 8'/9. L'eliminaziun dalla fuorma *dschond*, nunlogica enteifer il discuors direct dalla medema persuna ed absenta el vers corrispundent tudestg, regularisescha il vers.
- <sup>7</sup> Vers masculin da 7 silbas enstagl da 6 resp. 6'. La substituziun da *mia* cun *ma* rendess il vers perfetgs. El resta denton cun sias 7 silbas enteifer las variantas pusseivlas dil sistem metric.
- <sup>8</sup> Vers feminin da 5' silbas enstagl da 6 resp. 6'/7. Il vers cun sias 6 silbas sa vegnir considera s'co regulars (cumpareglia canzun II, vers 9 ed 11), mo ch'el corrispunda aschia buca cul vers parallel che dumbra 6' silbas. La lectura da *liuna* en duas silbas (dieresa) ulivescha el exactamein cun siu corrispundent.
- <sup>9</sup> Vers masculin da 9 silbas enstagl dad 8 resp. 8'. El vala denton per regulars. L'eliminaziun dalla preposiziun *da* creass in vers perfetg dad 8 silbas.
- <sup>10</sup> Vers masculin da 7 silbas enstagl da 6', considera s'co regulars. Interessanta ei denton la sincopa da *darcheug* en *dcheug* (sco el vers 105) enstagl da contrahar la preposiziun *in* ed igl artechel *ilg*.
- <sup>11</sup> Vers feminin da 7' silbas enstagl da 6 resp. 6'/7. Cun remplazzar il pronom demonstrativ *quella* cugl artechel *la* daventass el regulars. Il vers corrispundent dumbra medemamein 8 silbas e sa buca vegnir modificaus senza auter, aschia ch'igl ei da desister d'ina intervenziun.
- <sup>12</sup> Vers masculin da 5 silbas enstagl da 6 resp. 6'/7. L'aschunta digl artechel *ilg* regularisescha il vers.
- <sup>13</sup> Vers feminin da 10' silbas enstagl dad 8 resp. 8'/9. Modificaziuns plausiblas e pusseivlas: *qua tragiet el oura la spada, qua tragiet el our sia spada, qua tragiet el oura sa spada*.
- <sup>14</sup> Il text dil ms. *osta da tuot ntnign tapine* ei senza dubi corrupts cun sia silba da memia, sia paragoga e la cumbinaziun da dus pronomi indefinits che s'excludan. *tuot* ei ina aschunta d'in copist.
- <sup>15</sup> Vers feminin da 7' silbas enstagl da 6' resp. 7 che sa buca vegnir modificaus. Il medem vala per il vers suandont.
- <sup>16</sup> Vers feminin dad 8' silbas enstagl da 6' resp. 7 che sa buca vegnir modificaus. Corripunda exact agl original tudestg.
- <sup>17</sup> Vers feminin da 7' silbas enstagl da 6' resp. 7 che sa buca vegnir modificaus.

- <sup>18</sup> Vers feminin da 7' silbas enstagl da 6 resp. 6'/7, senza pusseivladads da modificaziun.
- <sup>19</sup> Vers feminin da 7' silbas enstagl da 6' resp. 7. Cun remplazzar il pronom persunal *ella* cun la fuorma cuorta *la* damenta el regulars.
- <sup>20</sup> Vers masculin dad 8 silbas enstagl da 6 resp. 6'/7. L'eliminaziun digl adverb *dcheug* e l'elisiun regularisescha el sin las 7 silbas perfetgas.
- <sup>21</sup> Vers feminin da 7' silbas enstagl da 6' resp. 7. La fuorma cuorta dil pronom possessiv *sa* enstagl da *sia* eliminescha la silba surpli.
- <sup>22</sup> Vers feminin da 7' silbas enstagl da 6 resp. 6'/7. Pusseivladads da modificaziun sepresentan buc.
- <sup>23</sup> La strofa dumbra in vers da memia. Sco la structura muossa ei il 5avel vers, il vers liung dad 8 resp. 8'/9 silbas, dubliaus. Igl ei da supponer che *aint in quaiet muond* seigi ina aschunta posteriura.
- <sup>24</sup> Vers feminin da 9' silbas enstagl dad 8 resp. 8'/9. Scursanida pusseivla cun la lectura da *sia* en ina suletta silba (sineresa).
- <sup>25</sup> Vers masculin dad 8 silbas enstagl da 6' resp. 7. L'eliminaziun da *schi* e dad *eir* e l'aschunta dalla paragoga fa dad el in vers regular.
- <sup>26</sup> Vers masculin da 5 silbas enstagl da 6 resp. 6'/7. Cun eliminar l'elisiun *ch'eng* damenta el regulars.
- <sup>27</sup> Vers masculin da 9 silbas enstagl da 6' resp. 7. Cun strihar *a deis* e *nuo* ed aschuntar la paragoga parallel al vers corrispudent che preceda damenta el regulars.
- <sup>28</sup> Vers regular da 6 silbas cun contrahar la preposiziun *in* ed igl artechel *ilg*.
- <sup>29</sup> Vers masculin da 10 silbas enstagl da 6' resp. 7. Cun eliminar igl adverb *oura* ed elidar il pronom relativ *chi* obtegn el 7 silbas.
- <sup>30</sup> Vers paragogau da 5<sup>e</sup> silbas enstagl da 6 resp. 6'/7. La dieresa da *tuot* schendra la silba che maunca.

*Canzun II*

Üna bela chianzun zuond dalataivla  
par ler e da chiantar davart 3 filgs  
D'ün marchiadaun coa queus  
Aun tngü mazà ün lur famailg  
par chiaschun d'üna lur sour.

- Taunt chia meiss cour amava  
Üna nöbla giuvantschella,<sup>1</sup>  
Daschus a mai surmanava,<sup>2</sup>  
stou eug chiantar da d'ella  
(5) Üna chianzun cun gronda sienzchia,  
Coa duoss chi s'aun vulgüds baine<sup>3</sup>  
Aun stüt far pantenzchia.<sup>4</sup>

- Avauntt inzaquaunt onsse  
Sül pagiaiss massina<sup>4</sup>  
(10) Eira üna giuvna bela  
Cun nuom lisabett[a],<sup>4</sup>  
La qualla eira filgia d'ün marchdaunt.<sup>5</sup>  
quel veiva amuo trais filgs  
taribals inavauntt.

- (15) Alg bap seiss diz cumplie  
Aint in quaist muond aquye,  
Elgs filgs cumanzàn sü-e  
Cun marchiantia grossa  
Da blerass sorts in tuot pagiais,  
(20) Ch'ingün da queus nun s'maridà,<sup>6</sup>  
sten zainza tuots traiss<sup>7</sup>.

Ün famailg ch'euss haveivan  
 Lurenz eira seiss nuome.  
 Fidel e dfay ilg tngieivan.  
 (25) Lur sour ilg leiva par mari.<sup>8</sup>  
 Ilg seis cour d'gronda amur ardava.  
 In pero nun dascheiva dire,<sup>9</sup>  
 Ch'euss la favan murir-e.

Cur l'ilg vazeiva in drette  
 (30) S'algurdavla in seiss cour;  
 Im paro par grond dallette<sup>10</sup>  
 Ett eir par gronda amur  
 Ch'ella incunter ell suspürava,  
 Ch'ell s'feiva sura sene;  
 (35) Ad incler eus duoss s'den.

Seis cour eira sten dat dmaun  
 Da chiareza ett amur  
 E dürat (eir) lungh temp naune,<sup>11</sup>  
 In fin(a) ch'ilg ais stat l'hura.<sup>12</sup>  
 (40) In prüma fen ass tour in amur  
 Ett a chiasar insemball,  
 S'amar da fuond dalg cour.

In amur et fideltad  
 In minchia di a vivar  
 (45) S'amavan saimpar ma.  
 E'ls frars s'inacurschen  
 E's fen sura sen quai ch'eus ven,  
 E fen cusailg da s'azuoppar.<sup>13</sup>  
 Pür tadlad sü indret.

(50) Ilg plü velg frar s'azuopà  
 In chiombra ingiuo la durmiva<sup>14</sup>.  
 Qua udival saimpar ma  
 Coa ilg famailg proa ela ngiva<sup>14</sup>  
 E cun lisabet ch'el fava bott,  
 (55) Coa eus dus insemball<sup>15</sup>  
 Manàn via tuotta nott.<sup>16</sup>

- Cur ell vett lgivrà d'udir  
 proa lgs frars giet el dandett.  
 Qua cumanzèl a'ls dir
- (60) Coa chia lur sour vess fatt  
 E cun lurenz haves durmi.  
 Cumanzàn ala smaladire<sup>17</sup>  
 Ch'ilg ais da dir zuond trit.
- (65) E cumanzàn a far cusailge<sup>17</sup>  
 Da(d) amazar alg famailge,<sup>18</sup>  
 Sia vitta aschianar-e,<sup>19</sup>  
 La damaun bain manvailge  
 Sün la cutüra oura ad ir,  
 Ilg famailg far ngir cun euss
- (70) E lura alg far murir.
- Cur euss rivàn aint ilg guaut  
 Ellur famailg cun euss,  
 (El)lura cumanzàn(e) bain baut<sup>20</sup>  
 Sün el a trar scoa vdeuss.
- (75) S'disan: «huossa cumanza naun a djr,<sup>21</sup>  
 Coa hasch (tü) fatt cun nossa sour,<sup>22</sup>  
 In che möt tü stousch murir.»
- Qua s'matèll (el) giuo a's inschnulgiar,<sup>23</sup>  
 In aut tngieiva als seis maunsse,
- (80) La vitta a deus luavall.  
 Salgivan (euss) sü scoa chiaunss-e,<sup>24</sup>  
 Schond: «cun nossa sour hasch (vulgü) durmi(r).<sup>25</sup>  
 huossa d'laina dar la pagia,<sup>26</sup>  
 coa tü stousch aqui murir».

- (85) Grazchia el nun poa guarbir  
da tuots trais frars aqui;  
Schrisschuss alg fen murir.  
Seis cheug ven giuo talgiad.  
Sün el travan (euss) cun gronda früda,<sup>27</sup>  
(90) seis saungh euss pür spundavan  
sprinzlar sur tuot la tera.

- Cumanzàn euss ad ire  
tscharchiond ün lö aqua  
Alg mortt a zapulire,  
(95) Chia seis corp nun ngiss chiatà,  
Suot ün bösch eus ilg zapulin dëch  
E lura ngina (euss) a chiassa;<sup>28</sup>  
Lurenz nun manàn(a) (euss) brich.

- La juvna als frars vazet ngond,  
(100) Guardava via e naune,  
Ls d[u]mond impestiondt.  
dschond euss: «el vain damaune,  
Chia nuo ilg vain plaun avaunt ire»,  
Cun magunia steivla,  
(105) In pro dir nun daschcheivla.

- Ella ha grond let purtà  
E plü nun leivla rire.  
Aint ilg terz di chiapetà  
Ch'ella get a durmire.  
(110) Lurenz in ilg sön la ven qua  
Be scoa seis frars ilg haveivan<sup>29</sup>  
Sia vitta amazà.

E stet qua avaunt ella  
 Da saungk sco l'eira mortt,  
 (115) Sco el tschantschas cun ella,  
 Sches plets da quaista sort:  
 «Da mai nun hasch [tü] plü cuffort.<sup>30</sup>  
 Da tai davent m'a tutte  
 La düra pitra mortt.

(120) Sün mai nun guardar plüe.  
 Pro tai nun poss plü ngir.  
 Meis spiert n'aig eug dat süe.  
 Teis frars m'aun fat murir.  
 Oura suot quaist bösch m'aun euss miss  
 (125) Da saungk mort sco tü'm vezasch  
 Lura sun(i) (eus) tirads via.<sup>31</sup>

Tü'm chiatasch suot alà-e  
 Ilg meis bel cotschen saung  
 E co el sta sprinzlà-e».  
 (130) Salgila our d'söen dandet(amaing)<sup>32</sup>  
 E fuo zuond da mala vöelgia.  
 Vet ella pertz tuot ilg dalet,<sup>33</sup>  
 Davent giaetla bain spertt.

Manvailg venla bain baute  
 (135) Aunt chi's rumpes ilg dy,  
 Schi venla aint in ilg guaute.  
 Ilg böesch chiatàla bëe  
 Sprinzlà cun ilg seis cotschen saung.  
 et ha in quel löe chiavà,  
 (140) Ilg juvan mort chiatà.

Qua cumanzàla bëë  
 A plonschar zuond da cour  
 E diss: «tü hasch dat süe  
 Tia vita, meis amur;  
 (145) ...<sup>34</sup>  
 Tras spüra bainvulgientscha  
 Hasch tia vitta perz.

...<sup>35</sup>

Amen finiss

## *Canzun II*

### *Correcturas*

10 giuvana, 15 algg, 20 s'marideiven, 24 et fay, 29 l'ilgs, 37 eir chiarezza, 108 chiapete, 118 m'aun tutt, 124 im aun, 125 vecasch.

### *Commentari linguistic*

Vers 29–30:

Il pronom persunal *ilgs* dil ms. ei buca motivaus. Ei setracta da Lurenz e buca dils frars sco quei ch'igl original tudestg muossa cun evidenza: *Doch wo sie thet erblicken*|*Den Jüngling gegenwertz*.

Vers 36–37:

La sintaxa cun *eir* enstagl *da* ei nuncapeivla. Il passadi corrispunda agl original tudestg: *Erst war sein hertz umwunden*|*In strenger liebes brunst*.

Vers 76–77:

Sintaxa e semantica dils dus vers ein buca transparentas tochen el davos detagl. Enstagl da *in che möt* 'sco' fuss la conjuncziun *inamöd* 'en mintga cass' pli accurata. Igl original tudestg perencunter ei cumplettamein clars e logics: *Du Ehrendieb weyl du hast nun*|*Unser Schwester geschendet*|*Müst du hie sterben thun*. Il passadi vegn dil reminent repetius pli u meins els vers 80–84.

Vers 80–84:

La translaziun romontscha va vias cumplettamein differentas digl original tudestg: *Bath umb ein gnedig Büsse|Und jnen frey bekendt|Sprach: mich zu disen sachen trieb|Und gentzlich hat bezwungen|Gross uberschwenglich Lieb*. Il verb auxiliar *vulgü* corrispunda buca al fatg cumpleniu. Probabel ei il text corrupts e da curreger en *basch durmi*, quei che regularisass era il vers me-  
mia liung.

Vers 90–91:

La sintaxa dil vers 91 ei buca clara. Igl original tudestg variescha el cun-  
tegn ed ei fetg precis: *Das er mit grossem schmerzen|Fiel tödtlich zu der Erdt*.

Vers 103:

Sintaxa e semantica nuntransparenta. Igl original tudestg: *Die Brüder sprachen Er|Ist ausgesendet uber Feldt*.

### *Commentari metric*

- <sup>1</sup> Vers feminin da 7' silbas enstagl da 6 resp. 6'.
- <sup>2</sup> Vers feminin da 7' silbas enstagl da 6' resp. 7. Pusseivlamein vegneva il verb *surmanava* sincopaus. In'autra varianta probabla po haver consistiu en la fuorma nunaccentuada dil pronom persunal *am* enstagl da *a mai*.
- <sup>3</sup> Vers paragogau da 7<sup>e</sup> silbas enstagl da 6' resp. 7. Probabel vegneva ilverb *vulgüds* sinco-  
pau (vlgüds).
- <sup>4</sup> Vers feminin da 5' silbas enstagl da 6. Il vers vala denton per regulars, essend ch'el dum-  
bra cun la finala nunaccentuada las 6 silbas prescrettas. Il medem vala per ils vers 9 ed  
11 che corrispundan agl original tudestg: *Dorten zu Messina* resp. *Hiess Elisabetha*.
- <sup>5</sup> Interessanta sincopa da *marchiadaunt* per raschuns metricas.
- <sup>6</sup> Vers masculin dad 8 silbas enstagl da 6' resp. 7.
- <sup>7</sup> Vers masculin da 5 silbas, nunregulars essend ch'ina silba maunca.
- <sup>8</sup> Vers masculin dad 8 silbas enstagl da 6 resp. 6'/7.
- <sup>9</sup> Vers paragogau dad 8 silbas enstagl da 6' resp. 7. La conjuncziun *in pero* sa denton ve-  
gnir reducida ad *in pro* sco il vers 105 muossa. Cun quella reduenziun piarda il vers mo  
ina suletta silba e resta aunc adina memia liungs.
- <sup>10</sup> Vers paragogau da 7<sup>e</sup> silbas enstagl da 6' resp. 7. La conjuncziun *im paro* sa vegnir redu-  
cida sco el vers 27 resp. 105. La reduenziun regularisescha il vers.
- <sup>11</sup> Vers paragogau da 7<sup>e</sup> silbas enstagl da 6' resp. 7. *Eir* sa esser introducius pli tard.
- <sup>12</sup> Vers feminin da 7' silbas enstagl da 6 resp. 6'/7. *In fina* sa vegnir reducius ad *in fin*.

- <sup>13</sup> Vers masculin dad 8 silbas enstagl da 6' resp. 7. Correctura pusseivla: *da's zuppar*.
- <sup>14</sup> Vers feminin da 7' silbas enstagl da 6 resp. 6'/7.
- <sup>15</sup> Vers feminin da 5' silbas enstagl da 6' resp. 7.
- <sup>16</sup> Vers masculin da 7 silbas enstagl da 6 resp. 6', vala denton per regulars.
- <sup>17</sup> Vers paragogai dad 8<sup>e</sup> silbas enstagl da 6' resp. 7.
- <sup>18</sup> Vers paragogau da 7<sup>e</sup> silbas enstagl da 6 resp. 6'/7. La preposiziun *da* enstagl *dad* lube-scha l'elisiun e la regularisaziun dil vers.
- <sup>19</sup> Vers paragogau da 7<sup>e</sup> silbas enstagl da 6' resp. 7. La fuorma cuorta dil pronom possessiv regularisass il vers.
- <sup>20</sup> Vers masculin da 9 silbas enstagl da 6' resp. 7. Correctura pusseivla: *lura cumanzan bain baut*.
- <sup>21</sup> Vers masculin da 10 silbas enstagl dad 8 resp. 8'/9. Cun strihar *naum* daventass il vers regulars. Igl adverb corrispunda ensemen cun *dir* denton exactamein all'expressiun digl original tudestg *sage an* ed ei perquei probablamein autentic.
- <sup>22</sup> Vers masculin dad 8 silbas enstagl da 6' resp. 7. Probabel ei il pronom persunal *tü* aschuntaus pli tard.
- <sup>23</sup> Vers masculin da 9 silbas enstagl da 6' resp. 7. Il pronom persunal accentuau *el* (sper il nunaccentuau enclitic *-ll*) ei ina aschunta d'in copist. Ils vers resta denton irregulars malgrad quella correctura.
- <sup>24</sup> Vers paragogau da 7<sup>e</sup> silbas enstagl da 6 resp. 6'/7. Forsa ei il pronom persunal *eu*ss ina aschunta posteriura.
- <sup>25</sup> Vers masculin da 10 silbas enstagl dad 8 resp. 8'/9. Il verb auxiliar *vulgü* ei probabel ina aschunta posteriura.
- <sup>26</sup> Vers feminin da 7' silbas enstagl da 6' resp. 7.
- <sup>27</sup> Vers feminin da 9' silbas enstagl dad 8 resp. 8'/9. Forsa ei il pronom persunal *eu*ss aschuntaus pli tard sco els vers 81, 97, 98, 126.
- <sup>28</sup> Vers feminin dad 8' silbas enstagl da 6' resp. 7. La dublaziun dil pronom persunal (*-a*, *eu*ss) ei secundara. Mira era il vers suandont.
- <sup>29</sup> L'elisiun dil pronom persunal nunaccentuau *ilg* regularisescha il vers.
- <sup>30</sup> Vers memia cuort senza l'aschunta dil pronom persunal *tü*.
- <sup>31</sup> Vers feminin da 8' silbas enstagl da 6 resp. 6'/7. Era cheu ei il pronom persunal *eu*ss introducius pli tard.
- <sup>32</sup> Vers masculin dad 8 silbas enstagl da 6 resp. 6'/7. Cun eliminar la finiziun nunnecessaria digl adverb *-amaing* daventa el regulars.
- <sup>33</sup> Vers masculin dad 8 silbas enstagl da 6' resp. 7.
- <sup>34</sup> Il vers liung dad 8 silbas maunca sco ei para.
- <sup>35</sup> Tenor igl original tudestg mauncan aunc 12 strofas.

- agragiar* I 138, *agriar* I 24 tr. 'garegiar' (DRG 7, 676).  
*aschianar* II 66 tr. 'cannar, encannar, mazzar'.  
*be* I 107, II 137, 141 adv. 'gest, immediat' (DRG. 2, 276).  
*chiapa* I 55, 59 f. 'manti, mantiala' (DRG 3, 327).  
*chiasar insemball* II 41 intr. 'seunir sexualmein' (corrispunda al tudestg 'beiwohnen').  
*clauss* I 74 adj. 'ferm, statteivel' (DRG 3, 732).  
*dech* II 96 adv. (restrictiv) 'mo, sulettamein' (DRG 5, 128).  
*dfai* I 132, *dfay* II 24 adj. 'fidau, prus, sincer' (DRG 6, 18).  
*dar dmaun* II 36 'tschaffar'  
*dölgia* I 46 f. 'degliä, dolur, tristezia' (DRG 5, 338).  
*dschgrazgia* I 17 f. 'disgrazia, disfavur' (DRG 5, 295).  
*figiürrar* I 90 tr. 'ditgar, far stem dad enzatgi, mirar sin enzatgi' (DRG 6, 295).  
*früda* II 89 f. 'forza, slontsch' (DRG 6, 618).  
*furtüna* I 26 f. 'disgrazia, discletg' (DRG 6, 795).  
*giuwnal* I 139 m. 'giuven, giuvenaster' (DRG 7, 372).  
*im paro* II 31, *in pero* II 27, *in pro* II 105 conj. 'denton'.  
*inpalar* I 60 tr. 'tartignar, tschuffergnar, macular'.  
*io* I 1 interj. 'ai, ah!' (en auters texts era *ajo!*).  
*let* II 106 m. 'cordoli, tristezia, tribulaziun'.  
*limargia* I 80 f. 'animal selvadi'.  
*luar* II 80 tr. 'lugar, tschentar, surdar, confidar'.  
*magunia* II 104 f. 'dolur, tristezia, cordoli'.  
*palantar* I 23 tr. 'palentar, palesar, ofniar'.  
*pauss* I 14, 72 m. 'ruaus, calma'.  
*per, alg per* I 11 'semegliont'.  
*puchiad* I 67 m. 'malpuccau, commiseraziun'.  
*rouss* I 14 m.pl. da *röv* 'riug, supplica'.  
*schiarpinar* I 97 tr. 'spelar, trer ora ils cavels'.  
*schmar* I 45, 124 tr. 'stimar, manegiar, tertgar'.  
*schufort* I 116 m. 'sconfiert, tristezia, passadetgna'.  
*sen, as far sura sen* I 4, II 34 'far persenn, remarcar, tedlar'.  
*sitat* I 121 m. 'citad, marcau'.  
*sprinzlar* I 65, 96, 123, II 91 tr. 'sprizzar, springir'.  
*strüzgiar* I 59 tr. 'runar, ruschnar'.

*tapin* I 77 m. 'miséria, sventura, calamidad'.  
*tarain* I 86 m. 'tiara'.  
*tngin* I 77 pron. indef. 'tanien, da tala sort'.  
*tschandnaun* I 48 adv. 'tscheu, da tscheu neu'.